

ks. Zdzisław K. Huber SCJ

Lublin

ORCID: 0000-0003-2303-5831; e-mail: zkhuber@scj.pl

<https://doi.org/10.4467/25443283SYM.21.013.13726>

RECENZJA: EMIL ANTON, *KAHDEN VIRRAN MAA. CIVILISAATION JA KRISTINUSKON IRAKILAINEN TARINA*, HELSINKI 2020, SS. 288.

REVIEW: EMIL ANTON, *KAHDEN VIRRAN MAA. CIVILISAATION JA KRISTINUSKON IRAKILAINEN TARINA*, HELSINKI 2020, PP. 288.

Wizyta ojca świętego Franciszka w Iraku w marcu 2021 roku była epokowym wydarzeniem. Kosztowało to na pewno samego papieża, jak i wiele osób przygotowujących tę pielgrzymkę, dużo wysiłku. Jednak wszyscy liczą na to, że ten trud przyniesie wiele owoców dla tej umęczonej ziemi. Pierwszym i wielce pożądanym jest pokój. Inny to zagojenie tak wielu głębokich ran, narosłych przez wieki różnych konfliktów, jakimi została zraniona ta ziemia, jak i ludzie tam mieszkający. Z ilu miejsc i jak wnikliwie należałoby spojrzeć, by zrozumieć historię i skomplikowane relacje tego miejsca?

Odpowiedź na to pytanie może przynieść książka, którą napisał Emil Anton, doktor teologii, urodzony w Finlandii. Syn fińskiej matki luteranckiej i irakijskiego ojca katolika. Publikacja została napisana w języku fińskim i wydana w Helsinkach przez wydawnictwo Kirjapaja w 2020 roku. Chociaż nie powstała ona na potrzeby pielgrzymki ojca świętego do Iraku,

jednak wpisuje się dobrze w to wydarzenie. Książka *Kahden virran maa. Sivilisaation ja kristinuskon irakilainen tarina (Ziemia dwóch rzek. Irakij-ska opowieść o cywilizacji i wierze chrześcijańskiej)* jest wynikiem wielu lat przemyśleń nad tym regionem, jak i własną tożsamością. Cały proces zrozumienia siebie samego jako Fina, ale i Irakijczyka, który przeszedł autor, prowadzi go do głębokiej próby odkrycia własnych korzeni. Jedne z nich prowadzą właśnie do tego regionu, który przedstawia on jako ziemię dwóch rzek – Tygrysu i Eufratu.

Publikacja została podzielona na siedem rozdziałów. Na początku autor próbuje ogólnie przyjrzeć się sytuacji geopolitycznej tego regionu, sięgając daleko w zamierzchłe czasy, niektóre przykryte już piaskami niepamięci. Zwracając uwagę na wydarzenia ze Starego i Nowego Testamentu, powiązuje je z obecnymi odkryciami archeologicznymi. Analizując rozwój historii nowotestamentalnej, zauważa, że niektóre części tego regionu były chrześcijańskie o wiele wcześniej, niż nam się wydaje. W pewnym sensie region ten był kolebką chrześcijaństwa. Nie możemy również zapominać, że na tym terenie rozpoczyna się historia judeo-chrześcijańska, która wywodzi się od Abrahama.

Autor próbuje usytuować ten region poprzez podawanie oryginalnych nazw z dawnych języków. Wskazuje również, że miejsce to było kolebką wielu rzeczy, które miały znaczenie kulturowe dla całego świata, co – zwłaszcza w kulturze europejskiej – dopiero odkrywamy.

W rozdziale *Dziedzictwo Sumerów i Akadów (Sumerin ja Akkadin perintö)* opisuje dzieje cywilizacji starożytnej Mezopotamii, zwracając również uwagę na rejon Ur, skąd wywodził się Abraham i gdzie swój początek mają dzieje chrześcijaństwa. W tym rozdziale omawia także jedną z teorii dotyczących podobieństwa języka sumeryjskiego do ugrofińskiego.

W rozdziałach *Monarchia Asyrii i Babilonii* oraz *Czas Imperiów (Assyrian ja Babylonian valtakunnat, Imperiumien aika)* autor omawia czas wielkich zmagañ tego regionu, kiedy ścierały się dynastie i królestwa oraz mieszały religie. Opisuje tutaj również dzieje Izraela, który często musiał mierzyć się z potęgami rozwijających się imperiów w międzyrzeczu Żyźnego Półksiężycza.

W kolejnym rozdziale *Z Babilonii do Nowego Jeruzalem (Babylonista uuteen Jerusalemiin)* możemy zapoznać się z historią, która zaczyna sięgać

czasów współczesnych. Autor omawia m.in. budowę nowej świątyni w Jeruzalem, jak i przyjście Jezusa, co stało się początkiem chrześcijaństwa. Poznając swoje korzenie, ciągle z zainteresowaniem zauważa, że – pamiętając o Abrahamie – można stwierdzić, iż to właśnie Irak stoi u początków chrześcijaństwa.

Następny rozdział *Chrześcijanie kraju dwóch rzek (Kaksoisvirranmaan kristityt)* opisuje różne dzieje i koleje losów chrześcijaństwa i powstającego tu Kościoła. Jak autor zauważa, historia Kościoła tego regionu – nazywanego czasami Kościołem Wschodu – nie jest dobrze znana Kościołowi Zachodu (rzymskiemu). Do jego nazwania używano różnych terminów, m.in. Apostolski Kościół Wschodu, który najbardziej oddaje ideę Kościoła, nie mieszając go z Kościołem Prawosławnym. Jednak minusem tego określenia jest to, że nie dotyka ono różnic językowych czy narodowościowych tego regionu. Inne terminy to: Kościół wschodniosyryjski, Kościół Nestorian, Kościół perski, Kościół iracki, Asyryjski Kościół Wschodni, Chaldejski Kościół Katolicki, Stary Kościół wschodni, Kościół asyryjski czy Kościół chaldejski. Terminologia często wiązała się z konkretnym regionem, na którym Kościół powstawał, narodem, z którym ten Kościół był związany, czy językiem, którym się posługiwano. Czasami nazwę wiązano z wyznawaną w tym regionie gnozą, co jest szczególnie widoczne w silnym wpływie wywieranym przez nestorianizm.

W kolejnym, szóstym już rozdziale *Czas Arabów i Mongołów (Arabien ja Mongolien aika)* autor prezentuje czasy, w których chrześcijanie zaczynają żyć pod panowaniem islamskim. Mimo różnych trudności wielu chrześcijan było pozytywnie przyjmowanych w kręgach rządzących. Jednak nie uchroniło to ich jako całości przed niejednokrotnie trudnym życiem.

W następnym rozdziale *Historia współczesna (Moderni historia)* autor dotyka już czasów bardziej współczesnych. Opisuje m.in. powstawanie różnych Kościołów chrześcijańskich, a w szczególności katolickich, takich jak Chaldejski Kościół Katolicki czy Kościół syryjskokatolicki. Autor omawia tu również aktualne problemy Kościoła katolickiego i Kościołów chrześcijańskich spowodowane wojnami w Iraku czy prześladowaniami Państwa Islamskiego (ISIS).

W słowach kończących tę publikację autor ukazuje swoje własne zadowolenie, że zdecydował się zrealizować ten projekt, który doprowadził go do głębszego poznania historii regionu Mezopotamii, podkreślając równocześnie to, ile jeszcze jest do odkrycia i jak wiele jest dokumentów, szczególnie pisma klinowego, do przetłumaczenia, by móc głębiej poznać tak bogatą historię tej części świata.

Dzięki tej szczególnej książce, która stanowi próbę znalezienia własnych korzeni, jak również własnej tożsamości chrześcijańskiej, możemy dotknąć historii tego regionu, który wywarł wielki wpływ na dzieje świata, a także chrześcijaństwa. W aspekcie wizyty papieża Franciszka w Iraku możemy poznać – na co także wielu komentatorów zwróciło uwagę – sytuację chrześcijan w tym regionie: jak chrześcijaństwo jest wypierane z tej części świata. Niektórzy komentując te procesy, zauważyli, że jeżeli chrześcijanie stąd znikną, stracimy własne korzenie. Autor prezentowanej tu książki również dostrzega, jak ważny jest to aspekt. Zainteresowany poszukiwaniem własnych korzeni chrześcijańskich, zachęca do poznawania historii krajów „między rzekami”. Namawia nawet do studiowania i poznawania języków tam używanych, szczególnie tego, którym posługiwał się Jezus – języka aramejskiego. Może to bowiem pomóc w pogłębieniu zrozumienia własnej historii i własnych korzeni chrześcijańskich.

Na pewno warto zapoznać się z tą ciekawą pozycją książkową. Dla wielu barierą będzie język fiński, w jakim została ona napisana. Może jednak kiedyś zostanie przetłumaczona na inny język, który umożliwi szersze zainteresowanie się tą publikacją.

This book position, *Kahden virran maa. Sivilisaation ja kristinuskon irakilainen tarina (Between two rivers. The Iraqi Story of Civilization and Christianity)*, a monograph published in the Finnish language in September 2020, tell us about long history of the Region of Fertile Crescent. Autor Emil Anton, doctor of theology, looking about his own roots discover his roots of Christianity. We can find here story of Babylon Imperium and his connection with many Countries, Cultures and his role in many Churches and faith formatting. It is interesting see developing of names of Churches with connection to Region, Language and believes.

Autor show us also some modern history which is so affecting today life of Christians in this region. Autor encourage us to study history of this region and also to learn languages used here. Especially Aramaic spoken by Jesus. It's interesting read this book especially in view of Popes Francis visiting travel to Iraq in 2021.

Ks. mgr lic. Zdzisław K. Huber – sercanin, misjonarz w Finlandii i Chile. Absolwent Wyższego Seminarium Misyjnego Księży Sercanów w Stadnikach i Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. Dziedziny zainteresowań to: misje i ekumenizm.